

แคนม้งกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก

อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

The Lusheng and the Beliefs of the Hmong People: The Case Study of the
Phu Thap Boek area, Lom Kao District, Phetchabun Province

ชุติกานัญญ์ เสวตรุ่งเรือง¹, ทันทิมา สุขเกิด²

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์³

Chutikan Sawetrungrueng¹, Thuntima Sukkerd²

and Rudklaw Pampasit³

Received: 22/01/2567

Revised: 27/06/2567

Accepted: 28/06/2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษานำแคนม้งมาใช้ในพิธีกรรมและความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งทำการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีแคนม้ง และคนในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ภูทับเบิก มีมาตั้งแต่ยุคสมัยรุ่นปู่ย่าตาทวดที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่กว่า 100 ปี และมีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นรุ่น ๆ ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่มอบให้กับลูกหลาน เครื่องดนตรีแคนม้งถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ การบรรเลงบทเพลงในการเป่าแคนม้งประกอบด้วย 2 เพลง คือ 1) เพลงที่ใช้ส่งดวงวิญญาณในพิธีกรรมงานศพ สื่อความหมายถึงสายสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับโลกแห่งจิตวิญญาณ และ 2) เพลงเป่าเพื่อความบันเทิง เช่น งานปีใหม่ม้ง งานแต่งงาน เป็นต้น ถึงแม้ในงานพิธีต่างๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนในหลายมิติ แต่ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีการนำเครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีใช้ในพิธีงานศพยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น จากความเชื่อในเรื่องของวิญญาณซึ่งเชื่อกันว่าหากมีผู้คนเสียชีวิตลงต้องมีการเล่นแคนม้งในงานศพทันที เพราะการเป่าแคนม้งจะสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ และเสียงเพลงจากแคนม้งจะชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตได้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ โดยปัจจุบันพบว่าในพื้นที่ภูทับเบิกมีผู้ที่สามารถเป่าแคนม้งในพิธีกรรมได้มีจำนวนลดลงและคนรุ่นใหม่ไม่นิยมสืบทอด ดังนั้นจึงควรมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการเล่นเครื่องดนตรีแคนม้งให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และควรมีการจัดทำแหล่งเรียนรู้และห้องนิทรรศการสำหรับเครื่องดนตรีแคนม้งเพิ่มเติมในชุมชนให้สำหรับนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชม

คำสำคัญ: แคนม้ง, ความเชื่อ, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

¹⁻²นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹⁻²Bachelor of Arts Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

³อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*E-mail: Chutikansa63@nu.ac.th

ABSTRACT

The objective of this paper is to present the result on studying the use of lusheng, a Hmong musical instrument, in rituals and beliefs from birth to death. The qualitative research methodology was applied by utilizing the semi-structure interview to collect the data from 3 groups of informants including the community leaders, the experts on lusheng, and the people in the community.

The study found that the inheritance of musical culture of the Hmong people within Phu Thap Boek area has existed since their forerunner migrated to this area more than 100 years ago. It has been passed down from generation to generation and deemed as a valuable cultural heritage to bestow on their grandchildren. The songs played by lusheng are categorized into 2 types: 1) the songs for sending the spirit that are played at the funeral ceremony to express the relationship between the human and the spiritual world, and 2) the songs for the entertainment such as the Hmong's new year, the wedding etc. Despite the social and cultural change within the community in various dimensions, the tradition of playing lusheng as a part of the funeral ceremony still remains strong since the Hmong believes in spirits. It is believed that if someone dies, the lusheng must be played immediately at the funeral in order to communicate with the spirit of the deceased. And the songs from lusheng will point the way for the departed souls to be with their ancestors or heaven. Nowadays, it was found that within Phu Thap Boek area the number of those who can play lusheng are declining as well as the inheritance of playing lusheng is unpopular among new generation. Hence, the conservation and promotion of playing lusheng among new generation as well as the provision of learning center and exhibition room for lusheng in the community for the visitors are highly recommended.

Keywords: Lusheng, Belief, Hmong

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการกระจายอยู่ในแต่ละทุกภาคส่วนทั่วประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนประมาณ 56 กลุ่ม จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ 67 จังหวัดของประเทศไทย ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการจำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัยของที่ตั้งถิ่นฐาน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณบนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในทะเล และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า (กระทรวงการพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์, 2558 : น.3 อ้างใน Gao Jingjing และ อิมอิรา อ่อนคำ , 2564 : น.28) จะเห็นได้ว่าในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะมีการตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตในเขตพื้นที่ของประเทศไทยและในขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ยังได้นำวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายของตนเองเข้ามาในสังคมไทย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์หลักที่เข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ม้ง (Hmong) เป็นชื่อที่คนในกลุ่มวัฒนธรรมที่ใช้เรียกตนเองจะความหมายว่า อิสระ หรือ อิสระชน ที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีการอพยพย้ายถิ่น ซึ่งยังไม่สามารถมีข้อสรุปที่แน่ชัดและยังไม่มีใครที่จะสามารถสรุปว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมาจากที่ไหน แต่มีบุคคลที่มีการสันนิษฐานว่าม้งได้มีการอพยพมาจากที่ราบสูงในแถบธิเบต ไชปรีเรีย และมองโกเลียที่มีการเดินทางเข้าสู่ประเทศจีน และมีการตั้งหลักปักฐานบริเวณแหล่งที่อยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำฮวงโห) ราวประมาณ 3,000 ปีที่ผ่านมา ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลไกวเจา ฮุนหน่า กวางสี และมณฑลยูนนาน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มาอาศัยอยู่ในประเทศจีนหลายทศวรรษ จนกระทั่งประมาณคริสต์ทศวรรษที่ 17 ราชวงศ์แมนจู (เหิง) มีอำนาจในประเทศจีน ดังนั้นกษัตริย์จีนในราชวงศ์เหิงได้มีการเปลี่ยนนโยบายในการปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขึ้นมา เพราะเห็นว่าม้งที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับคนรัสเซีย จึงทำให้คนจีนคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นคนรัสเซีย ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดการปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขึ้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงยอมจำนน และอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศต่างๆ เพื่อเอาชีวิตรอดจากการปราบปรามของจีน ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีการอพยพสู่ทางทิศใต้ และมีการกระจายกระจายเป็นหย่อมๆ ในการกลับขึ้นไปอยู่บนที่สูงป่าเขาในแคว้นสิบสองจุไทย สิบสองปันนา และอีกกลุ่มได้อพยพไปตามทิศตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรลาว บางส่วนมีการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 เศษ เป็นต้นมา ทำให้ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตามพื้นที่สูงภูเขาสูงหรือที่ราบเชิงเขา โดยเฉพาะทางภาคเหนือของประเทศไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิชณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก (วิศิษฐ์ ไข่มิตานนท์, 2560)

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ มีชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ ชุมชนชาวม้ง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ชนเผ่าที่มาอาศัยอยู่ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย เข้ามาอยู่ในเขต พิชณุโลก เพชรบูรณ์และเลย โดยเมื่อประมาณ พ.ศ.2465 โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งชุดแรกอพยพมาจากอำเภอปัว จังหวัดน่าน ผ่านทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และลงมาทางอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร แล้วเดินทางมายังอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ขึ้นไปอาศัยอยู่บ้านทับเบิกเป็นชุดแรก ต่อมาได้มีชาวม้งอพยพตามมาภายหลังอีก และได้ขยายหมู่บ้านขึ้นเป็นหมู่บ้านเล็กหมู่บ้านน้อยต่างๆ ในเขตรอยต่อจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย (วิศิษฐ์ ไข่มิตานนท์, 2560) เราจะพบกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีวิถีการดำรงชีพทำการเกษตรปลูกพืชผักเมืองหนาว เช่น กะหล่ำปลี ผักกาดขาว (อีล้วย) มะระหวาน แครอท อาโวคาโด สตอร์เบอร์รี่ และทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมของครอบครัว หมู่บ้านภูทับเบิกก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีธรรมชาติสวยงามประกอบกับวัฒนธรรมชน

เผ่าที่มีคุณค่าและงดงามทั้งเรื่องของอาหาร เครื่องแต่งกาย ศิลปะการแสดงและดนตรี ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้รับความสนใจและเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั่วไป โดยเฉพาะดนตรีมีความน่าสนใจอย่างมากทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อซึ่งชาวม้งได้นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานสังสรรค์ งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น

อนึ่งเราพบว่าดนตรีกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เกิดถึงตาย โดยดนตรีแคนม้งมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีมุขปาฐะ มีนักดนตรีอาวุโสเป็นผู้สอน มีเนื้อเพลงและทำนองของเครื่องดนตรีที่มีความเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่สามารถระบุได้ว่าอยู่ในสังคมวัฒนธรรมม้งมานานแค่ไหน ไม่มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แน่ชัด โดยสันนิษฐานว่าดนตรีอาจเกิดขึ้นในช่วงที่ชาวม้งอาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ชาวม้งที่อาศัยอยู่บริเวณราบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงและแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง) เมื่อประมาณ 2200 ปี ก่อนคริสตกาล ดนตรีจึงผูกพันอยู่ในการดำเนินชีวิตของชาวม้งมานาน บทบาทของดนตรีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวม้ง ทั้ง 5 ด้านคือ ดนตรีเพื่อความรื่นเริง เพื่อการเกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความสุขความทุกข์ในใจ เพื่อสื่อสารกับวิญญาณ และสุดท้ายการเล่นดนตรีเครื่องดนตรีแคนม้งของชาวม้ง คือ การรักษาสืบทอดศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรม ให้ดนตรีม้งไม่สูญหายไป (วิกิพีเดีย, 2566; เกียรติยศ เณิมพงษ์ และเทพิกา รอดสการ, 2565)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง แคนม้งกับความเชื่อของชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษา พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทำการศึกษาแคนม้งในประเด็น แคนม้งความสัมพันธ์กับความเชื่อเกิด-ตาย แคนม้งกับความเชื่อหลังความตายของชาติพันธุ์ม้ง และความเชื่อข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการเล่นแคนม้ง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์ให้คนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่ภูทับเบิก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการนำแคนม้งมาใช้ในการพิธีกรรม พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาแคนม้งกับความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย พื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

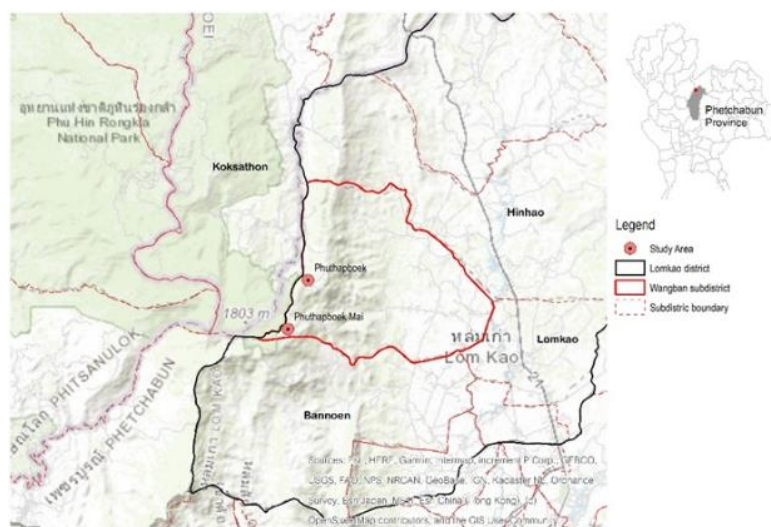
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักหลังจากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามตลอดระยะเวลาในขณะทำการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามมาจำแนก และ

จัดระบบข้อมูลให้เป็นระบบเป็นหมวดหมู่ และอ่านข้อมูลอย่างละเอียด จนสามารถเก็บประเด็นเพื่อเกิดความเข้าใจตามข้อความในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลและนำมาวิเคราะห์

1) พื้นที่ศึกษา

ชุมชนดั้งเดิมภูทับเบิกเป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขาสูงใหญ่น้อยสลับซับซ้อน บางพื้นที่สูงชันและเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บรรพบุรุษได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่ออยู่อาศัยและทำมาหากิน ซึ่งโดยธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งชอบอาศัยอยู่บนภูเขาในพื้นที่ป่าไม้ใช้ชีวิตอยู่กับปามานานกว่า 100 ปี (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2563 อ้างใน รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566) จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ขึ้นในปี พ.ศ.2500 แนวร่วมคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้แผ่ขยายแนวคิดออกจากตัวเมืองเข้าสู่พื้นที่ป่า ขยายตัวมากขึ้นมาบริเวณจากภาคอีสานมาจนถึงบริเวณรอยต่อสามจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2502 ก่อตั้ง นิคมสร้างตนเองและสงเคราะห์ชาวเขาภูมิลอ จนกระทั่ง วันที่ 18 มกราคม 2509 ภูทับเบิกได้รับการจัดตั้งเป็นนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา ตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งในขณะนั้นประสบปัญหาเรื่องความมั่นคง จนหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นักศึกษาบางส่วนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้หนีเข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่ากว่า 20 ปี บริเวณภูหินร่องกล้าขยายมาสู่บริเวณภูทับเบิก (วศิน ปัญญาวุธตระกูล วาริชต์ มัธยมบุรุษ และณัฐชัย อำทอง, 2561 อ้างใน รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ 2566) ส่งผลให้กลุ่มชาวบ้านม้งภูทับเบิกได้ทยอยหนีภัยเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าเพื่อหลบภัยจากการสู้รบของคอมมิวนิสต์กับรัฐบาล ช่วงเวลาที่อยู่ในป่ากว่า 15 ปี กลุ่มชาวบ้านม้งภูทับเบิกได้ใช้ชีวิตแบบหลบๆ ซ่อนๆ กว่าจะได้กลับมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดิมอีกครั้ง (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566)

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านทับเบิกและหมู่บ้านทับเบิกใหม่ (พื้นที่ศึกษา)

ที่มา : รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2566

ดังนั้นมีขอบเขตพื้นที่ ดังนี้

1.1 หมู่ 14 บ้านภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2 หมู่ 16 บ้านใหม่ภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของตำบลวังบาล อำเภอวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 หมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

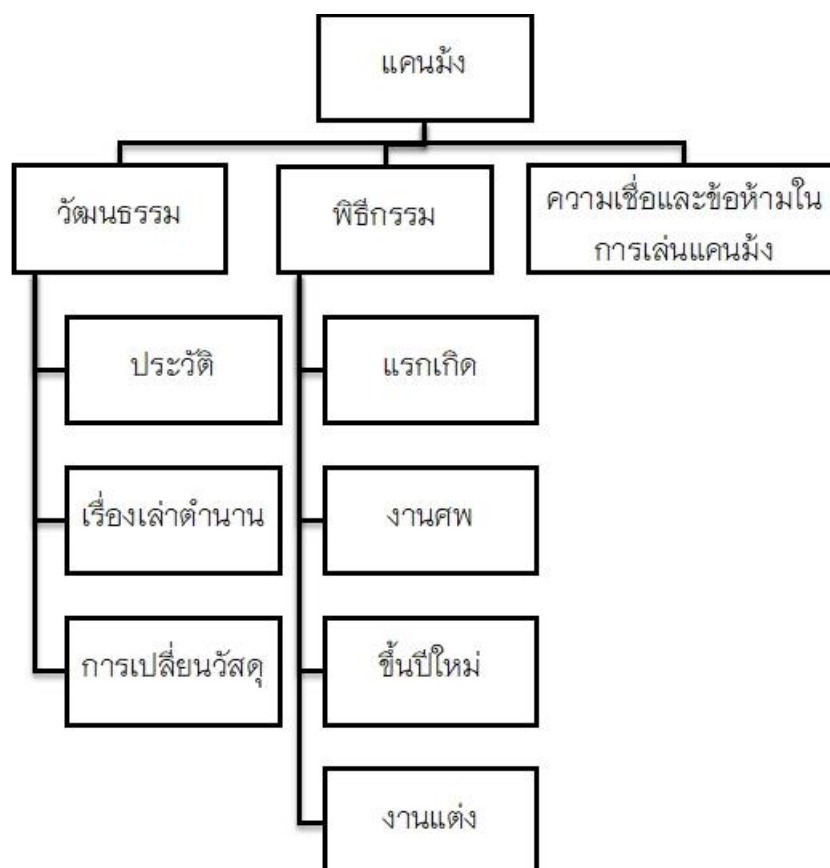
1. ผู้นำชุมชนบ้านภูทับเบิก จำนวน 1 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีแคนม้ง จำนวน 3 คน
3. คนในพื้นที่ชุมชน จำนวน 3 คน

ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งการสัมภาษณ์ ข้อมูลภาพรวมของชุมชนในครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3) กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษาดนตรีแคนม้งในพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านภูทับเบิกดังนี้

- 1) มิติวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์การเริ่มนำดนตรีแคนม้งมาใช้ในการพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน เรื่องเล่าตำนานที่เกี่ยวกับแคนม้ง และการเปลี่ยนแปลงวัสดุ
- 2) ด้านพิธีกรรมชาวม้งนำดนตรีแคนม้งบรรเลงในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดถึงตาย และ
- 3) ความเชื่อและข้อห้ามในการเล่นดนตรีแคนม้ง

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมการเล่นแคนม้งในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งภูทับเบิก

1.1 ประวัติความเป็นมาของแคนม้ง

แคนม้งมีมาตั้งแต่ยุคสมัยรุ่นปู่ย่าตาทวดที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นรุ่น ๆ โดยขึ้นชื่อได้ว่าถ้ามีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก็ต้องมีแคนม้งอยู่ด้วย แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขนาดเล็กเวลาเป่าเสียงของแคนม้งที่เป่าออกมาจะฟังไม่ค่อยเข้าใจเพราะมีเสียงที่เบา ส่วนแคนม้งขนาดใหญ่เวลาเป่าเสียงที่ออกมาจะดังและชัดเจนทำให้ผู้คนสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่า และที่สำคัญแคนม้งมีบทบาทในวิถีชีวิตที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งโดยจะมีอยู่ 2 เพลงคือ 1). เพลงที่ส่งดวงวิญญาณในพิธีกรรมงานศพ มีความหมายที่เหมือนเป็นสายสัมพันธ์ที่คอยเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับโลกแห่งจิตวิญญาณ การเป่าแคนม้งจะมีภาษาของม้งในการเป่าเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต 2). เพลงเป่าเพื่อความสนุกสนาน การเป่าต้อนรับแขก เป่างานปีใหม่ม้ง ซึ่งสามารถเป่าได้ทั่วไปไม่จำเป็นต้องในพิธีงานศพเพียงอย่างเดียว ดังนั้นแม้ว่าจะมีการอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใดแต่เสียงแคนม้งก็ยังคงดังขึ้นอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนและมีการเล่าถึงตำนานเกี่ยวกับแคนม้งที่มีการเล่าขานให้แก่คนรุ่นหลังสืบต่อไป

ภาพ 3 แคนม้งที่ประดิษฐ์จากไม้ไผ่และท่ออะลูมิเนียม

ที่มา: จากการศึกษา, 2566

1.2 เรื่องเล่าตำนานเกี่ยวกับแคนม้ง

เรื่องราวเกี่ยวกับพี่น้องชาวม้ง 6 คนได้เกิดเหตุเสียชีวิตซึ่งพี่น้องชาวม้งทั้ง 6 คน ได้มีลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ แล้วลูกหลานอยากที่จะติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษทั้ง 6 คน จึงนำไม้ไผ่ 6 ชิ้นมาประกอบกันเพื่อแสดงถึงบรรพบุรุษทั้ง 6 คน ทำให้เกิดเป็นเครื่องดนตรีแคนม้งเพื่อที่จะติดต่อสื่อสารกับบรรพบุรุษได้

โดยการเป่าแคนม้งนั้นจะเป็นการใช้โน้ตบวักกับการใช้ภาษาม้งเพื่อประสานเสียงในการเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต

1.3 การเปลี่ยนแปลงของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีแคนม้ง

ดนตรีแคนม้งในอดีตมีการใช้ไม้ไผ่ในการประกอบเครื่องดนตรีซึ่งการใช้วัสดุไม้ไผ่ทำให้เสียงของแคนม้งมีความไพเราะแต่ด้วยวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่หากใช้ไปนานๆ จะเกิดการผุ โดยเฉพาะในบริเวณลิ้นของแคนม้งที่ทำจากวัสดุไม้ไผ่ เนื่องจากเวลาเป่าจะมีน้ำลายเข้าไปติดบริเวณลิ้นของแคนม้งจึงทำให้เกิดการผุได้ง่าย ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ในการใช้ทำเครื่องดนตรีแคนม้งจากวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่เป็นการใช้วัสดุที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียม ส่วนลิ้นของแคนม้งใช้แผ่นทองเหลืองในการทำเพราะมีความทนทานกว่าและสามารถเปลี่ยนชิ้นส่วนของแคนม้งได้ง่ายจึงทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อแคนม้งใหม่ เพราะแคนม้งที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียม หนึ่งอันราคาประมาณ 5,000 – 9,000 บาท ซึ่งราคาแคนม้งอะลูมิเนียมหรือแคนม้งไม้ไผ่จะขึ้นอยู่กับวัสดุและความใหญ่ของแคนม้ง แคนม้งสามารถใช้งานได้ประมาณ 10-15 ปี ดังนั้นดนตรีแคนม้งจึงมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ทำจากไม้ไผ่เป็นวัสดุที่ทำจากท่อพีวีซี หรือท่ออะลูมิเนียมและในปัจจุบันแคนม้งสามารถหาซื้อได้ที่ จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2. การเล่นแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก๊วก๊วกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1 พิธีกรรมตอนเด็กแรกเกิด

ในปัจจุบันการเป่าแคนม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก๊วก๊วกในพิธีกรรมของเด็กแรกเกิด เป็นพิธีกรรมตั้งชื่อและมีการเรียกขวัญ พิธีกรรมการฝังเสื้อผ้าเด็กแรกเกิด โดยจะมีขั้นตอนให้การทำพิธีคือ มีการฆ่าไก่ในตอนเช้าจะมีการฆ่าไก่เป็นคู่ซึ่งจำนวนการฆ่าไก่ขึ้นอยู่กับจำนวนญาติพี่น้องในบ้านประมาณ 2 – 10 ตัว ในปัจจุบันการเป่าแคนม้งในพิธีกรรมของเด็กแรกเกิดได้จางหายไปจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งก๊วก๊วก แต่การทำพิธีของเด็กแรกเกิดในพิธีกรรมตั้งชื่อและมีการเรียกขวัญ พิธีกรรมการฝังเสื้อผ้าเด็กแรกเกิดยังคงอยู่

2.2 พิธีกรรมงานศพ

ในพิธีกรรมงานศพจะมีเครื่องดนตรีคือแคนม้งและกลองใหญ่ที่อยู่คู่กันตลอด มีผู้เล่นเครื่องดนตรีประมาณ 5-6 คน การเป่าแคนม้งในพิธีกรรมงานศพจะเป่าก็ต่อเมื่อผู้ตายเสียชีวิตลงก็จะเริ่มเป่าแคนม้งในการที่จะเล่าเรื่องราวของผู้เสียชีวิต โดยมีการเป่า 6 ครั้ง 2 รอบ เป็น 12 ครั้ง อาจจะดูเหมือนว่ายาวแต่มันคือการพูดไปพูดมา ผู้เป่าแคนม้งก็จะเป่าเป็นภาษาม้งซึ่งสามารถแปลเป็นไทยได้ว่า “วันนี้มีคนตายจึงทำให้ลูกหลานเป็นกำพร้าอยู่ในโลกนี้” และมีการเป่าแคนม้งเพื่อชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เช่น การเป่าแคนม้งว่าบ้านของผู้เสียชีวิตอยู่ตรงไหน เป่าแคนม้งให้ชุดเสื้อผ้าตอนแรกเกิด และชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณไปหาบรรพบุรุษ ซึ่งจะมีการเป่าแคนม้งในแต่ละครั้งประมาณ 3-5 ชั่วโมง ตามความอาวุโสของผู้เสียชีวิตหรือตามเจ้าภาพของงาน การตั้งศพจะมีอยู่ 2 แบบ คือ 1) คนยากจนการตั้งศพจะตั้งศพประมาณ 3 วัน 2) คนมีฐานะการตั้งศพจะตั้งศพประมาณ 7-9 วัน เพราะในการตั้งศพมีค่าใช้จ่ายที่สูงจึงมีการตั้งศพตามฐานะของเจ้าภาพ หรือตามความอาวุโสของผู้เสียชีวิต เพราะการเป่าแคนม้งเป็นการเป่าเพื่อนำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การ

เป่าแคนมั่งอยู่ในช่วงเช้า กลางวัน และเย็นจะเป็นการเป่าเรียกวิญญาณผู้เสียชีวิตมารับประทานอาหาร ซึ่งในอดีตมีอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ในอดีตเมื่อจีนมีสงครามแล้วมีผู้เสียชีวิตจะมีการเป่าแคนมั่งเป็นจังหวะพร้อมกับการยิงปืนขึ้นท้องฟ้า และมีการเป่าแคนมั่งรอบบ้านโดยมีคนเป่าแคนมั่งอยู่ 2 คน คือคนหนึ่งอยู่ในบ้านส่วนอีกคนอยู่นอกบ้านและมีการเป่าแคนมั่งพร้อมกัน การเป่าแคนมั่งในพิธีกรรมศพจะมีการเป่าก่อนนำร่างไปฝัง ถ้าผู้เสียชีวิตเป็นคนที่มีชื่อเสียง หรือเป็นคนอาวุโสจะมีการเป่าแคนมั่งในการเดินขบวนนำร่างผู้เสียชีวิตไปฝัง ส่วนของในเรื่องค่าตอบแทนของนักดนตรีแคนมั่งและกลองใหญ่จะไม่ได้เป็นเงินสดแต่จะเป็นเนื้อหมูหรือเนื้อวัวตามที่เจ้าภาพได้ฆ่าในวันงาน เช่น วันนี้เจ้าภาพฆ่าหมู 3 ตัว หรือ ฆ่าวัว 3 ตัว ค่าตอบแทนก็จะเป็นเนื้อหมูหรือเนื้อวัวแทน ถ้ามีการฆ่าทั้ง 3 วัน ก็จะได้ค่าตอบแทนทั้ง 3 วัน

2.3 พิธีขึ้นปีใหม่

ปัจจุบันในช่วงวันปีใหม่จะมีพิธีขึ้นปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นงานเทศกาลรื่นเริงและการละเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในท้องถิ่น มีการรำแคนมั่งและการเป่าแคนมั่งในบทเพลงที่รื่นเริง สนุกสนาน ซึ่งเป่าแคนมั่งได้ทั้งกลางวัน และกลางคืน บทเพลงขึ้นปีใหม่สามารถเป่าภายในบ้านได้ รวมไปถึงมีการออกลีลาท่าทางในการเป่าแคนมั่งไม่ว่าจะเป็นการยืนเป่าแคนมั่งหรือการนั่งเป่าแคนมั่งซึ่งถือได้ว่าเป็นจิตวิญญาณของคนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

2.4 พิธีแต่งงาน

ในอดีตพิธีแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการนำแคนมั่งมาเป่าในพิธีแต่งงาน แต่ในปัจจุบันได้ยกเลิกเป่าแคนมั่งได้ประมาณ 100 ปี การเป่าแคนมั่งได้ถูกตัดออกจากพิธีแต่งงานด้วยเหตุผลเพราะว่าพิธีในงานแต่งงานมีพิธีกรรมหลายขั้นตอนไป จึงทำให้การเป่าแคนมั่งถูกตัดออกจากพิธีแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

3. ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเกี่ยวกับพิธีกรรม

3.1 ความเชื่อดนตรีแคนมั่งกับพิธีกรรมศพ

ความเชื่อเกี่ยวกับแคนมั่งในพิธีกรรมศพเป็นความเชื่อที่มีสำคัญมากในกลุ่มของชาติพันธุ์ม้ง โดยมีการสืบทอดต่อกันมาเป็นรุ่น ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าหากมีคนเสียชีวิตต้องมีการเป่าแคนมั่งซึ่งเป็นตัวที่ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้และเชื่อว่าเป็นการชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณให้นำไปเอาเสื้อตอนแรกเกิด ที่ได้นำไปฝังไว้เพื่อที่จะไปหาบรรพบุรุษหรือไปสวรรค์ หากไม่มีแคนมั่งก็จะไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เสียชีวิต หรือบรรพบุรุษได้ ดังนั้นการเป่าแคนมั่งในบทเพลงเกี่ยวกับงานศพจึงมีความเชื่อที่ว่า ห้ามเป่าแคนมั่งเพลงงานศพภายในบ้านเด็ดขาดเพราะเชื่อกันว่าจะทำให้ผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษตกใจ และไม่พอใจได้

3.2 ความเชื่อของดนตรีที่เล่นคู่กับดนตรีแคนมั่งในพิธีกรรมศพ

กลองใหญ่ คือเครื่องดนตรีที่เล่นคู่กับแคนมั่งในพิธีกรรมศพ และเป็นเครื่องดนตรีที่มีการตีตามจังหวะดนตรีแคนมั่งไปเรื่อย ๆ ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับกลองใหญ่ในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ในอดีตเชื่อว่าก่อนที่จะมีคน

เสียชีวิตในหมู่บ้านกลองใหญ่จะมีเสียงดัง ตุง ตุง ตุง ขึ้นเอง 3 ครั้ง คนในหมู่บ้านจะรู้ทันทีว่าอีกไม่นานจะมีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต และจะมีคนมาเยี่ยมกลองตัวนี้ไปใช้ประมาณ 1 อาทิตย์ และเชื่อกันว่าเครื่องดนตรีกลองใหญ่จะต้องมีการเลี้ยง หรือ การเซ่นไหว้ตลอด โดยคนที่สามารถเลี้ยงกลองใหญ่ได้จะต้องเป็นระดับอาจารย์จริง ๆ ที่จะสามารถเลี้ยงกลองใหญ่ได้ เพราะถ้าหากเลี้ยงไม่ดีจะเสี่ยงต่อดวงวิญญาณที่กลองใหญ่จะค่อย ๆ กินโดยการทำให้เจ็บป่วย หรือถึงขั้นทำให้คนที่เลี้ยงกลองใหญ่เสียชีวิต และด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่นิยมการเลี้ยงกลองใหญ่อีกเลย แต่ถ้าหากมีผู้เสียชีวิตต้องใช้กลองใหญ่ในพิธีกรรมศพ คนในหมู่บ้านจะมีการประกอบกลองใหญ่ขึ้นมาใหม่ ซึ่งถ้าใช้เสร็จแล้วจะมีการทำลายทิ้งหรือแยกชิ้นส่วนของกลองใหญ่ออกและเอาไปทิ้งในป่าให้ลูกให้ไกลจากหมู่บ้าน

3.3 ความเชื่อเกี่ยวข้องห้ามในการเป่าแคนม้งและการสืบทอดแคนม้ง

ข้อห้ามในการเป่าแคนม้งคือ ห้ามเป่าแคนม้งหรือพูดถึงเพลงที่เกี่ยวกับงานศพภายในบ้านจะเป่าได้ก็ต่อเมื่อมีผู้เสียชีวิตอยู่ในบ้าน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผีบรรพบุรุษตกใจหรือไม่พอใจได้ โดยในปัจจุบันการสืบทอดแคนม้งเป็นการสืบทอดที่ผู้สอนห้ามสอนทั้งหมดที่ผู้สอนรู้ เพราะเป็นกฎที่สืบทอดต่อกันมา ส่วนการเป่าแคนม้งสามารถเป่าได้ทั้งชายและหญิง ไม่จำกัดเพศ อายุ ทุกคนสามารถเป่าเครื่องดนตรีแคนม้งได้ ปัจจุบันคนในหมู่บ้านที่สามารถเล่นเครื่องดนตรีแคนม้งได้ มีจำนวนที่ลดน้อยลง

“...ข้อห้ามก็จะมีห้ามเป่าเพลงงานศพภายในบ้าน จะเป่าในบ้านได้ก็ต่อเมื่อมีคนตายนอนอยู่ในบ้านนั้นจริงๆ ที่จะเป่าเพลงนั้นได้ ไม่พูดถึงเพลงงานศพเลย...”

(นาย จ (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2566)

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัย

จากผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง การนำแคนม้งมาใช้ในพิธีกรรม และแคนม้งกับความเชื่อตั้งแต่เกิด-ตาย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมแคนม้ง

แคนม้งมีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวด มีการสืบทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ แคนม้งเปรียบเสมือนเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่ามีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยทั้ง 2 ขนาด ให้การส่งเสียงแตกต่างกันไป แคนม้งอยู่ทุกบทบาทในวิถีชีวิตที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

2. แคนม้งในพิธีกรรม

แคนม้ง เป็นเครื่องดนตรีชั้นสูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ แคนม้งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญและขาดไม่ได้ เป็นเครื่องดนตรีที่ก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม เครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีบทบาทในพิธีกรรมต่าง ๆ ในลักษณะ 2 ลักษณะ คือ 1. ใช้ในงานพิธีที่มีความโศกเศร้า เช่น พิธีกรรมงานศพ แคนม้งยังคงถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมนี้อยู่ในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่ชาวม้งให้ความสำคัญมากที่สุด 2. ใช้ในงาน

พิธีสวดมนต์ รุ่งเรือง ต้อนรับแขก เช่น พิธีกรรมตอนเด็กแรกเกิด ในอดีตมีการใช้แคนม้งในพิธีกรรมนี้ แต่ในปัจจุบันแคนม้งไม่ได้มีการนำมาใช้ในพิธีกรรมนี้แล้ว เพราะผู้เชี่ยวชาญในการทำพิธีลดน้อยลง อย่างไรก็ตามในงานพิธีขึ้นปีใหม่ เป็นงานเทศกาลรื่นเริง ยังพบแคนม้งถูกใช้ในพิธีเป็นการแสดงโชว์ประกอบลีลาในทำนองเพลงที่มีความสนุกสนาน พิธีงานแต่ง ในอดีตมีการนำแคนม้งมาใช้แต่ในปัจจุบันถูกยกเลิกไป เนื่องจากขั้นตอนในการทำพิธีหลายขั้นตอน

3. ความเชื่อตั้งแต่เกิด – ตาย

ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแคนม้ง มีตั้งแต่เกิด – ตาย พิธีกรรมที่เครื่องดนตรีแคนม้งเข้ามามีบทบาทมากที่สุด คือพิธีงานศพ เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ซึ่งเชื่อกันว่าหากมีผู้คนได้เสียชีวิตลงต้องเล่นแคนม้งในงานศพทันที เพราะเชื่อกันว่าการเป่าแคนม้งสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ แคนม้งสามารถเป่าขึ้นเส้นทางของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตให้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ หากไม่มีการเป่าก็ไม่สามารถสื่อสารได้ ความเชื่อในเรื่องของบทเพลงแคนม้งที่มีข้อห้าม ที่เกี่ยวกับพิธีงานศพ ห้ามไปเป่าเล่น ห้ามเป่าหรือพูดเกี่ยวกับเนื้อเพลงหรือชื่อเพลงภายในบริเวณบ้าน โดยเด็ดขาด เชื่อว่าเป่าเล่นจะทำให้วิญญาณบรรพบุรุษในบ้านไม่พอใจและตกใจได้ และยังคงมีความเชื่อในการเป่าแคนม้งเพื่อขึ้นเส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เช่น การเป่าแคนม้งว่าบ้านของผู้เสียชีวิตอยู่ตรงไหน เป่าแคนม้งให้ชุดเสื้อผ้าตอนแรกเกิดและขึ้นเส้นทางให้กับดวงวิญญาณไปหาบรรพบุรุษ

อภิปรายผลการวิจัย

แคนม้ง เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูง เมื่อพูดถึงเครื่องดนตรีแคนม้ง ก็จะนึกถึงม้ง แคนม้งถูกนำมาใช้อยู่ 2 ลักษณะ คือ งานพิธีศพ ในงานพิธีนี้ถือว่าแคนม้งมีบทบาทมากที่สุดและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำพิธี และ งานรื่นเริง ใช้แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โชว์การแสดงในงานพิธีขึ้นปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องดนตรีเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (บุญลอย จันทร , 2546) มีความเชื่อถือในวิญญาณ พบว่า ดนตรีของชาวเขาเผ่าม้งเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งได้มีการสืบทอดต่อกันมาช้านาน ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเกิดขึ้นในยุคใดสมัยใด ดนตรีของชาวเขาเผ่าม้งนั้น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อและความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามระบบความเชื่อของเผ่า ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงรักษาวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักของดนตรีจะใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพเป็นวัตถุประสงค์สำคัญส่วนการแสดงดนตรีเพื่อความบันเทิงหรือสังคมนั้นเป็นวัตถุประสงค์และยังคงรักษาวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัด จุดประสงค์หลักของดนตรีจะใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพเป็นวัตถุประสงค์สำคัญส่วนการแสดงดนตรีเพื่อความบันเทิงหรือสังคมนั้นเป็นวัตถุประสงค์รอง

ความเชื่อในเรื่องการเป่าแคนม้งสามารถติดต่อสื่อสารกับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ แคนม้งสามารถเป่าขึ้นเส้นทางของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตให้ไปอยู่กับบรรพบุรุษหรือสรวงสวรรค์ หากไม่มีการเป่าก็ไม่สามารถสื่อสารได้ ความเชื่อในเรื่องของบทเพลงแคนม้งที่เกี่ยวกับพิธีงานศพที่มีข้อห้าม ห้ามไปเป่าเล่น ห้าม

เป่าหรือพูดเกี่ยวกับเนื้อเพลงหรือชื่อเพลงภายในบริเวณบ้านโดยเด็ดขาด เชื่อว่าเป่าเล่นจะทำให้วิญญาณบรรพบุรุษในบ้านไม่พอใจและตกใจได้ และยังมีความเชื่อในการเป่าแคนม้งเพื่อชี้เส้นทางให้กับดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องดนตรีในพิธีศพชาวเขาเผ่าม้งตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (เกียรติยศ เณิมพงษ์ และ เทพิกา รอดสการ , 2021) พบว่าทำให้ได้ทราบว่าชาวม้ง เป็นชนชาติที่มีประวัติความเป็นมาช้านาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยเป็นสาขาหนึ่งของชนชาติจีน การดำรงอยู่หมู่บ้านม้งในแต่ละจังหวัดการดำรงพื้นฐานการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกับความเป็นอยู่เดิมที่ประเทศจีน จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านม้งยังคงยึดขนบประเพณีที่ดั้งเดิมและใช้ดนตรีในการประกอบพิธีศพม้ง ซึ่งมีนัยสำคัญต่าง ๆ ที่อาศัยเครื่องดนตรีแคนม้งและกลองเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าและวัฒนธรรมอันดีงามเพื่อสื่อถึงจิตวิญญาณของชาวม้งเข็กน้อยในการรำลึกถึงคนที่ตายจากไป จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้ที่ชาติพันธุ์ม้งจัดพิธีศพด้วยความรักและอาลัยคนที่รักตายจากไป ดนตรีก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อยได้สื่อถึงความสัมพันธ์และเปรียบเสมือนความกตัญญูที่มีต่อผู้ตายได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นเสียงดนตรีในพิธีศพจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำพิธีเพื่อส่งความรักต่อผู้ตายไปสู่สวรรค์ เครื่องดนตรี (แคนม้ง) หรือเค่งนั้นเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูงของชาติพันธุ์ม้งโดยมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถติดต่อสื่อสารกับวิญญาณ

ข้อเสนอแนะ

เครื่องดนตรีแคนม้งมีเอกลักษณ์ แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น พื้นที่ชุมชนควรมีการอนุรักษ์ การเล่นเครื่องดนตรีแคนม้ง มีการจัดทำห้องเรียนแคนม้งสำหรับการสอนและการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และควรมีการจัดทำห้องนิทรรศการสำหรับเครื่องดนตรีแคนม้งเพิ่มเติมในชุมชน ให้สำหรับนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม เนื่องด้วยการเล่นแคนม้งเริ่มจางหายจากชุมชนไปเรื่อยๆ จึงควรอนุรักษ์ไว้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558 – 2560)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- เกียรติยศ เณิมพงษ์ และ เทพิกา รอดสการ. (2565). การศึกษาดนตรีในพิธีศพชาวม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*. 5(1): 2-14.
- สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ISSC/article/view/252181/171366>
- บุญลอย จันทร. (2546). *ดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*. (ปริญญาานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ethno/Boonloy_J.pdf
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. วัฒนธรรม. (2566). สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/วัฒนธรรม>

วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (2560). *ชนเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://wisonk.wordpress.com/2017/12/17/ชนเผ่าม้ง-บ้านเข็กน้อย/>

วศิน ปัญญาธรรกูล วาริชต์ มัธยมบุรุษ และณัฐชัย อำทอง. (2561). *พัฒนาการและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นที่สูงภาคเหนือและพื้นที่เชื่อมโยง*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2563). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์การศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2566). การใช้ทุนการดำรงชีพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารปาริชาติ*, 36(4):142 – 160. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877)

[thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/265462/179877)

Gao Jingjing และ อิมธิรา อ่อนคำ. (2564). วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1): 28. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/247267/171140>